

УДК 336.02

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-5.16>**Рудаченко О.О.**

кандидат економічних наук, старший викладач,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Бібик Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Чех Н.О.

кандидат економічних наук, старший викладач,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ КРАЇНИ

У статті розглянуто теоретичні та методологічні засади формування системи фінансового управління, доведено, що створення досконалої та стабільної системи фінансового управління країни є однією з основних умов ефективного функціонування її економіки. Авторами обґрунтовано, що фінансова система складається зі внутрішньої будови та організаційної структури. Внутрішня будова складається зі сфер та ланок, а також представлена такими складовими, як державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси та фінансовий ринок (забезпечувальна сфера). Наведено схему управління фінансовою системою, а також напрями діяльності органів та інституцій фінансового управління. Фінансова система України досить розвинута, але існує чимало проблем, які потребують негайного пошуку шляхів удосконалення системи, а над виконанням цього завдання повинні працювати всі сфери та ланки фінансової системи в сучасних умовах.

Ключові слова: фінанси, фінансова система, державні фінанси, управління, розподіл.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ СТРАНЫ

Рудаченко О.А., Бибик Н.В., Чех Н.А.

В статье рассмотрены теоретические и методологические основы формирования системы финансового управления, доказано, что создание совершенной и стабильной системы финансового управления страны является одним из основных условий эффективного функционирования ее экономики. Авторами обосновано, что финансовая система состоит из внутреннего строения и организационной структуры. Внутреннее строение состоит из сфер и звеньев, а также представлена такими составляющими, как государственные финансы, финансы субъектов хозяйствования, международные финансы и финансовый рынок (обеспечивающая сфера). Приведена схема управления финансовой системой, а также направления деятельности органов и институций финансового управления. Финансовая система Украины достаточно развита, но существует немало проблем, требующих немедленного поиска путей совершенствования системы, а над выполнением этого задания должны работать все сферы и звенья финансовой системы в современных условиях.

Ключевые слова: финансы, финансовая система, государственные финансы, управление, распределение.

THEORETICAL PRINCIPLES OF THE COUNTRY'S FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM FORMATION

Rudachenko Olga, Bibik Nataliya, Chekh Nataliya

The article deals with theoretical and methodological principles of financial management system formation. It is proved that the creation of a perfect and stable system of financial management of the country is one of the basic conditions for the effective functioning of its economy. The financial system is a collection of various types of financial resources available to the state. It has been informed that critical crises, which were formed in a system of financial management of the country, brought to the form of a low level of financial security of Ukraine, which is not possible to compete in the current world market. Thus, carrying out an analysis of theoretical and methodological ambushes form a system of financial management and the most important is the manifestation of problematic direct delivery. The authors argue that the financial system consists of an internal constitution and organizational structure. The internal constitution is made of spheres and units and is repre-

sented by the following components: public finances, finances of economic entities, international finances and the financial market (the supporting sphere). The scheme of the financial system management, as well as the directions for performance of bodies and institutions of financial management are presented. The interconnection between the elements of the financial system is carried out using various instruments such as taxes, fees, deductions, investments, loans, subsidies, subventions, prices and tariffs, quotas, licenses, issue of funds, securities, sale of assets, formation and use of insurance funds, etc. Such interaction occurs within the framework of a certain financial and credit mechanism. Ukraine's financial system is quite advanced, but there are many problems that require immediate ways to improve the system. The functioning of the financial system depends essentially on the optimality of distribution and redistribution, which should be based on the correspondence of the profit received by each part and its contribution to generated GDP. All areas and units of the financial system under present conditions must work to accomplish this task.

Keywords: finance, financial system, public finances, management, distribution.

Постановка проблеми. Створення досконалої та стабільної системи фінансового управління країни є однією з основних умов ефективного функціонування її економіки. Побудова такої раціональної та ефективної системи є досить складним завданням, оскільки фінансова сфера – це один з головних напрямів діяльності держави, що дає їй змогу бути конкурентоспроможною у світовому просторі. Проте сучасний стан системи фінансового управління України вказує на негативні тенденції та наявність значного спектру проблем у цій галузі, які потребують негайного формування ефективних заходів щодо їх подолання.

Кризові явища, які сформувались у системі фінансового управління країни, привели до формування низького рівня фінансової безпеки України, що не дає їй можливості бути конкурентоспроможною на сучасному світовому ринку. Таким чином, проведений аналіз теоретико-методологічних засад формування системи фінансового управління має вагомий цінність щодо виявлення проблемних напрямів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування системи фінансового управління знайшли відображення в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема в працях І. Ансофа, А. Барановського, І. Бланка, В. Бочарова, І. Булеєва, В. Вітлінського, А. Кінга, В. Ковальова, С. Козьменка, Л. Костирка, А. Крупка, М. Карліна [1], К. Клименка [3], О. Малютіна [5], В. Панкова, В. Хруцького, Л. Худолій [8]. Проте варто зазначити, що роботи з цієї тематики не охоплюють весь комплекс питань, які постійно виникають і вимагають пошуку нових методів вирішення. Більшість наукових праць присвячена організаційним питанням, меншою мірою – процедурним аспектам та визначенню аналітичного базису для управління фінансовою складовою.

Таким чином, вирішення питань фінансового управління для стійкого та стабільного розвитку держави вимагає подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз теоретичних та методологічних засад формування системи фінансового управління України задля пошуку шляхів її вдосконалення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова система – це сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, які існують у розпорядженні держави [2; 3]. Вона складається зі внутрішньої будови та організаційної структури. Внутрішня будова складається зі сфер та ланок, а також представлена такими складовими, як державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси та фінансовий ринок (забезпечувальна сфера). До складу організаційної структури входять органи управління у сфері

бюджету, контрольно-регулюючі, фінансові інститути та цільові фонди [2].

Термін «фінансова система» є сьогодні одним з найпоширеніших і часто вживаних у нормативних актах [4], засобах масової інформації, виступах глави держави. Проте законодавчого визначення цей термін не має, відсутній також єдиний концептуальний підхід учених до вироблення дефініції.

Фінансова система будь-якої країни має такі характерні риси [4]:

- кожна ланка фінансових систем має властиві їй методи мобілізації коштів для створення фондів фінансових ресурсів та свої напрями й методи їх використання;

- кожна ланка фінансової системи є відносно самостійною, має власну специфічну сферу застосування;

- між ланками фінансової системи існують тісний взаємозв'язок і взаємна обумовленість, кожна ланка може успішно функціонувати лише за досконалості та ефективності системи загалом;

- фінансова система держави досягає найбільшої ефективності лише тоді, коли відлагоджена й законодавче закріплена діяльність кожної її ланки;

- залежно від факторів, що впливають на організацію фінансів, насамперед на формування й використання фондів фінансових ресурсів, кожна ланка фінансових систем може поділятися на менші підрозділи [1].

Так, державні фінанси займаються проведенням таких операцій [4; 5]:

- формування доходів;
- розподіл видатків;
- здійснення інвестиційної діяльності;
- передавання державного майна в оренду;
- проведення приватизації державного майна;
- створення спільних підприємств;
- залучення й використання грошових коштів на умовах кредиту тощо.

В рамках державних фінансів фінансові операції можуть проводитися різними суб'єктами державного управління [5], зокрема урядом, центральним банком, державними цільовими фондами, органами управління державними підприємствами та установами, органами місцевого самоврядування. До фінансів недержавних підприємств та установ належать фінанси індивідуальних приватних і колективних підприємств.

Фінансові операції в Україні проводяться також зарубіжними юридичними та фізичними особами, які мають резиденцію в Україні (резиденти) або діють за межами України (нерезиденти).

Взаємозв'язок між елементами фінансової системи здійснюється з використанням різних інструментів, зокрема податків, зборів, відрахувань, інвестицій, кредитів, дотацій, субвенцій, цін і тарифів, квот, ліцензій, емісії грошових коштів, цінних паперів, продажу активів, формування та використання страхових фондів. Така взаємодія відбувається в межах певного фінансово-кредитного механізму.

Варто зазначити, що фінансова система взаємозалежить від відтворювального процесу, а також через неї відбуваються забезпечення процесу виробництва ВВП, розподіл та перерозподіл його вартості. Функціонування фінансової системи, що засновується на кругообігу фінансових ресурсів, спрямоване на створення сприятливих умов для суспільного виробництва.

Структуру фінансової системи України відображено на рис. 1.

Фінансово-кредитний механізм – це сукупність способів, форм та інструментів, які використовуються в процесі проведення фінансових операцій [2].

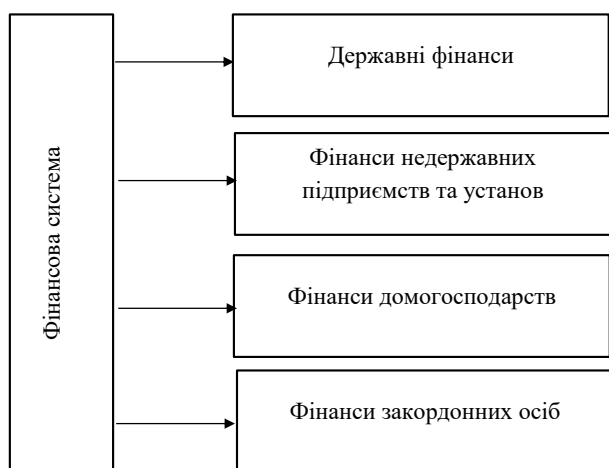

Рис. 1. Складові фінансової системи України [2]

Фінансова система характеризується неоднозначно, вона активно досліджується вітчизняними й зарубіжними аналітиками. У вітчизняній науці зовсім небагато фундаментальних наукових досліджень, безпосередньо присвячених аналізу стану фінансової системи та обґрунтуванню напрямів її розбудови [2; 7].

Дискусійним є питання подальшого розвитку фінансової системи в Україні. Найбільш загальною тенденцією в розвитку фінансів є перетворення фінансової системи на самостійну інфраструктурну галузь, яка чинить все більш помітний вплив на економічну ситуацію в кожній окремій країні та світі загалом [7].

Центральне місце в управлінні фінансами в Україні, як і будь-якій іншій державі, посідає міністерство фінансів. Саме на нього покладено завдання загального управління всією фінансовою системою країни. Найважливішими його функціями є [5]:

- вироблення основ і напрямів фінансової політики держави, розроблення заходів щодо їхньої реалізації;
- організація бюджетного процесу, складання проекту Державного бюджету та його виконання після затвердження Верховною Радою України;
- вжиття заходів з мобілізації коштів через систему державного кредиту та управління державним боргом;
- організаційне регулювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання через встановлення правил здійснення фінансових операцій, форм фінансових документів, порядку й стандартів ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- організація функціонування ринку цінних паперів;
- забезпечення фінансових відносин держави з іншими країнами, міжнародними організаціями та фінансовими інституціями;
- організація та здійснення фінансового контролю в країні.

Основним завданням органів управління фінансовою системою є забезпечення злагодженості у функціону-

Таблиця 1. Управління фінансовою системою, її сферами та ланками [8]

Фінансові органи та інституції	Ланки фінансової системи	Напрями діяльності, функції
Міністерство фінансів	Бюджет держави	Складання й виконання.
	Державний кредит	Випуск позик, використання залучених коштів, погашення боргів.
	Міжнародні фінансові відносини	Взаємовідносини з урядами інших країн, міжнародними організаціями та міжнародними фінансовими інституціями.
	Фінанси підприємств	Нормативно-організаційне регулювання фінансової діяльності.
Державне казначейство	Бюджет держави	Виконання Державного бюджету, а саме фінансування видатків по регіонах.
Контрольно-ревізійна служба	Бюджет держави	Ревізії, складання й виконання бюджетів, контроль за використанням бюджетних асигнувань.
	Фінанси державного сектору	Контроль за фінансовою діяльністю.
Державна податкова адміністрація	Бюджет держави, загальнодержавні цільові фонди.	Облік платників податків та обов'язкових платежів, контроль за дотриманням податкового законодавства.
Рахункова палата Верховної Ради	Державний бюджет	Контроль щодо макроекономічного, фінансового регулювання та діяльності фінансової політики. Контроль за складанням і виконанням бюджету.
	Державний кредит	Контроль за залученням, використанням та погашенням держпозик.
	Фінансовий ринок	Контроль у сфері грошово-кредитної політики.

ванні окремих сфер і ланок фінансових відносин. Цього досягають чітким розмежуванням функцій та повноважень між фінансовими органами та інституціями [6; 8].

Схему управління фінансовою системою, а також напрями діяльності органів та інституцій фінансового управління характеризує інформація, наведена в табл. 1.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, фінансова система України досить розвинута,

але існує чимало проблем, які потребують негайного пошуку шляхів удосконалення системи.

Ефективність функціонування фінансової системи істотно залежить від оптимальності розподілу та перерозподілу, що має базуватись на відповідності отриманих кожним суб'єктом доходів його вкладу у виробництво ВВП. Над вирішенням цього завдання повинні працювати всі сфери та ланки фінансової системи.

1. Звіти про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 р. URL: <http://sta-sumy.gov.ua/data/files/131201.pdf> (дата звернення: 20.08.2019).

2. Карлін М., Горбач Л., Новосад Л. Державні фінанси в транзитивній економіці : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2011. 220 с.

3. Кищенко К. Актуальні проблеми модернізації фінансової системи України. Ефективна економіка. 2015. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4190> (дата звернення: 05.09.2019).

4. Львовичкін С., Опарін В., Федосов В. Трансформація та розвиток фінансової системи України. Ринок цінних паперів України. 2009. № 1–2. С. 13–14.

5. Малютін О. Фінансова система та її значення в економічному розвитку України. Фінанси України. 2014. № 4. С. 97–100.

6. Оспіщев В., Лачкова Л., Близнюк О. Фінанси : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Знання, 2008. 366 с.

7. Стукало Н. Глобалізація та розвиток фінансової системи України. Фінанси України. 2012. № 5. С. 29–35.

8. Худолій Л. Теорія фінансів. URL: <http://finexy.com/archives> (дата звернення: 28.08.2019).

1. Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy (2015) Zvit pro vykonannya Planu roboty Derzhavnoyi fiskalnoyi sluzhby Ukrainy na 2015 r. [Report on the Implementation of the State Fiscal Service of Ukraine 2015 Work Plan]. Available at: <http://sta-sumy.gov.ua/data/files/131201.pdf> (accessed: 20 August 2019).

2. Karlin M., Horbach L., Novosad L. (2011). Derzhavni finansy v tranzitivnyi ekonomitsi : navch. posibnyk. [Public finances in a transitive economy : educ. manual]. Kyiv : Kondor (in Ukrainian).

3. Kyshchenko K. (2015). Aktual'ni problemy modernizatsiyi finansovoyi systemy Ukrainy [Actual problems of modernization of the financial system of Ukraine]. Efektyvna ekonomika [Effective economics], vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4190> (accessed: 05 September 2019).

4. L'ovochkin S., Oparin V., Fedosov V. (2009). Transformatsiya ta rozvytok finansovoyi systemy Ukrainy [Transformation and development of the financial system of Ukraine]. Stock market of Ukraine, vol. 1–2, pp. 13–14.

5. Maluyutin O. (2014). Finansova systema ta yiyi znachennya v ekonomichnomu rozvytku Ukrainy [Financial system and its importance in the economic development of Ukraine]. Finances of Ukraine, vol. 4, pp. 97–100.

6. Ospishchev V., Lachkova L., Blyznyuk O. (2008). Finansy : navch. posib. [Finance : study guide]. 2nd ed. Kyiv : Znannya (in Ukrainian).

7. Stukalo N. (2012). Hlobalizatsiya ta rozvytok finansovoyi systemy Ukrainy [Globalization and development of the financial system of Ukraine]. Finances of Ukraine, vol. 5, pp. 29–35.

8. Khudoliy L. Teoriya finansiv [Theory of finance]. Available at: <http://finexy.com/archives> (accessed: 28 August 2019).